

Володимир Клапчук

ВИДОБУВАННЯ НАФТИ ТА ГАЗУ В ЗАХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (1930–1944 рр.)

Видобування нафти та газу в Західній Галичині напередодні та під час Другої світової війни зосереджувалося у повітах Горліце, Ясло, Кросно та Сянок. Поступове зростання видобування нафти спостерігалось від початку 1930-х рр. до 1939 р., газу – до 1942 р. Відтак настав різкий спад, викликаний воєнними діями у Галичині.

Ключові слова: Галичина, Горліце, Ясло, Кросно, Сянок, нафта, газ.

Видобування нафти та газу було провідною галуззю економіки Галичини міжвоєнного періоду, особливо її західної частини. Проте історія та статистика цієї галузі практично не висвітлена в наукових виданнях.

Актуальність дослідження полягає у висвітленні особливостей нафтогазовидобування в Західній Галичині, введенні до наукового обігу нових документів та матеріалів, узагальненні історичних фактів, реконструкції системи ведення видобувного господарства.

Оглядово про видобуток та переробку нафти в Галичині згадувалося у працях українських та радянських геологів [1–3], тому наведений матеріал, що ґрунтується на інформативних [4] і статистичних матеріалах [5], можна вважати новим. Варто також зазначити, що єдиним джерелом для відтворення економічної історії нафтовидобування Західної Галичини був статистичний довідник, виданий під час Другої світової війни [5].

Нафтогазовий комплекс Галичини міжвоєнного часу складався з видобувних і переробних підприємств, геологічної розвідки та ін. Важливим складником було нафтогазовидобування у повітах Горліце, Ясло, Кросно та Сянок, тобто на українських етнічних землях, що відійшли до Польщі. Економіка видобувної промисловості цього регіону, що входив до складу Західної Галичини, у наукових колах практично не висвітлювалася, за винятком окремих розрізнених показників. А тому матеріали, наведені в статті, вперше вводяться у науковий обіг української історії. Вони ґрунтуються на статистичних даних з видобування та переробки нафти за період з 1930 по 1944 рр., виданій у Кракові у 1945 р. [5, с. 4–30].

Видобувна промисловість Західної Галичини мала декілька напрямків, серед них провідним було видобування нафти, природного і попутного газу. Нижче докладніше зупинимось на статистичних показниках їх видобування (табл. 1; рис. 1).

Таблиця 1

Видобування нафти і газу в Західній Галичині (складено автором)

Рік	Нафта, т	Газ, тис. м ³	Пробурено свердловин, км
1930	101 751	75 430	45
1931	118 116	86 720	35
1932	115 467	87 870	30
1933	117 845	99 210	40
1934	118 448	122 610	43
1935	122 779	138 030	45
1936	131 038	132 950	55
1937	140 873	154 030	70
1938	159 691	185 200	86
1939	160 416	227 134	70
1940	148 421	250 840	90
1941	151 632	312 217	73
1942	141 139	334 579	60

Видобування нафти та газу в Західній Україні (1930–1944 рр.)

1943	142 491	309 150	72
1944	110 930	185 601	45
<i>Всього:</i>	<i>1 981 037</i>	<i>2 701 571</i>	<i>859</i>

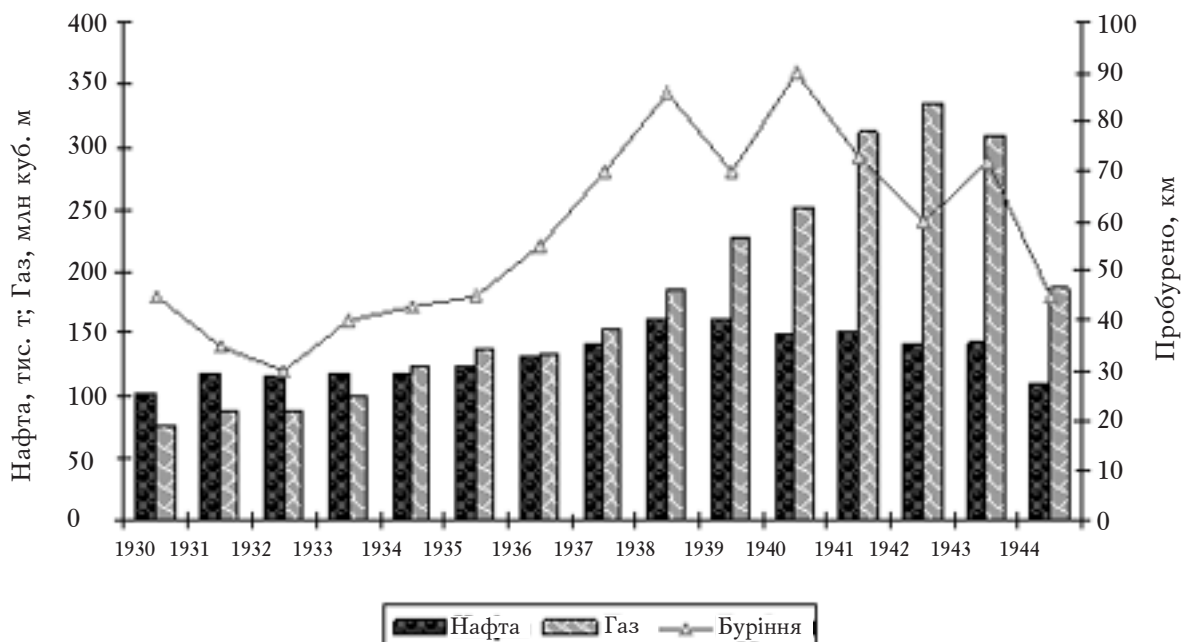

Рис. 1. Видобування нафти і газу, буріння свердловин у Західній Галичині

Можна стверджувати, що за досліджуваний період відбувалося поступове зростання видобування нафти від 1930 до 1939 рр., після чого настав спад – рівень видобування 1944 р. відносно рівнявся 1930-1931 рр. У видобуванні газу була інша тенденція – з 1930 р. спостерігався ріст до 1942 р., після чого до кінця війни він знизився майже вдвічі. Причиною було руйнування свердловин під час бойових дій, небезпека діяльності підприємств та робітників.

Паралельно до видобування нафти і газу відбувалося виробництво газоліну, що здійснювалося шляхом конденсації газу на газоконденсатних заводах і газоліярнях (табл. 2; рис. 2).

Таблиця 2

Виробництво газоліну в Західній Галичині, т (складено автором)

Рік	Шляхом конденсації	У газоліярнях	Разом
1930	0	197	197
1931	4	1452	1546
1932	29	2569	2598
1933	107	4035	4142
1934	486	4436	4922
1935	1092	3827	4919
1936	1405	3477	4882
1937	1756	3579	5335
1938	2037	4008	6045
1939	2703	3931	6634
1940	2233	3678	5911
1941	2184	4197	6381

1942	2286	4622	6908
1943	1589	4701	6290
1944	?	?	3131
<i>Усього:</i>	<i>17 911</i>	<i>48 709</i>	<i>69 841</i>

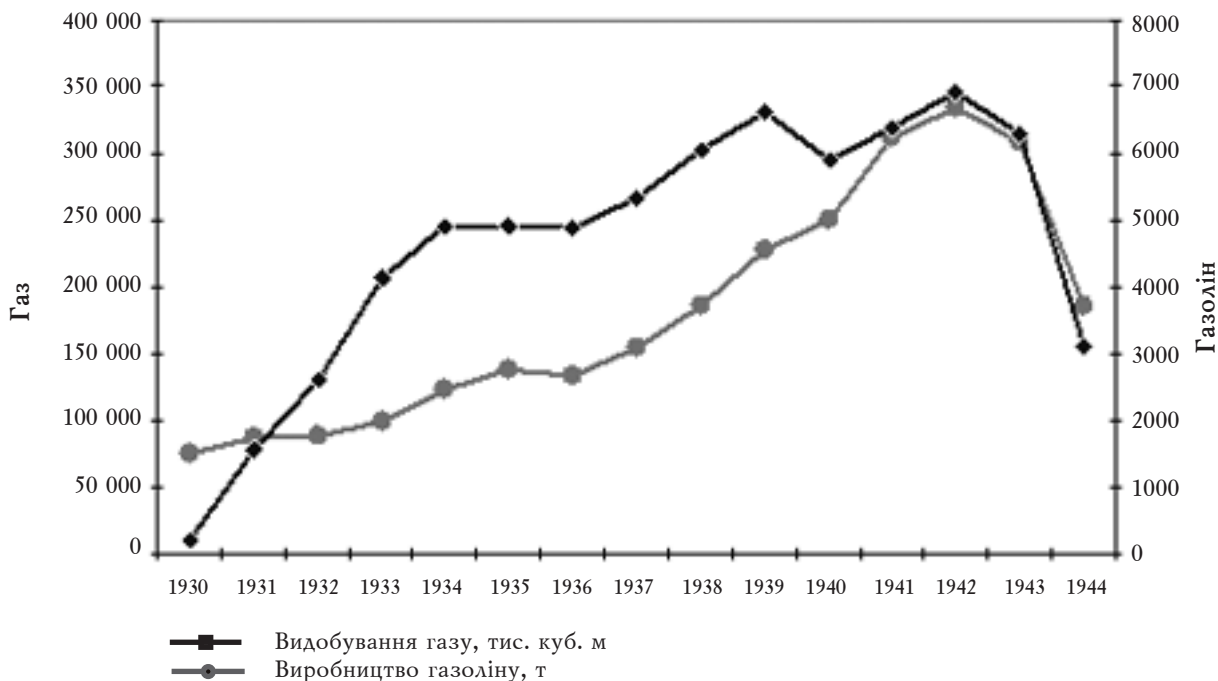

Рис. 2. Співвідношення видобування газу та виробництва газоліну

Виробництво газоліну на початку 1930-х рр. не відповідало тенденціям та рівню видобування газу. Лише, починаючи з 1935 р. були збережені загальні тенденції цих двох показників, що йшли паралельними курсами. Якщо у 1936 р. при об'ємі газовидобування у 133 млн м³ газу було вироблено 4882 т газоліну або 3,6 % від усієї видобутої продукції газу, то в 1942 р. при зростанні виробництва газоліну в 1,5 раза вихід газоліну із загальної кількості видобутого газу становив лише 2 %. І це при тому, що динаміка рівня видобування газу і виробництва газоліну практично збігалася. Причини очевидні – потреби армії у паливі задовольнялися з регіонів, що не були охоплені активними воєнними діями, переробка газу не здійснювалася у регіоні через ту саму причину.

Потреба економіки Польщі у вуглеводнях спричинила потужний ріст нафтогазового буріння у передвоєнний період (табл. 3). Це стосувалося буріння як пошукових, так і експлуатаційних свердловин. Варто зазначити, що напередодні Другої світової війни бурилися понад 400 експлуатаційних та понад 40 пошукових свердловин. Загалом у цей період (1937–1940 рр.) щороку проходилося від 75 до 90 км експлуатаційними та до 7,7 км пошуковими свердловинами. Воєнні події хоча й призупинили ріст кількості свердловин, однак це не було таким суттєвим, як у Східній Галичині, де через воєнні дії нафтогазовидобування практично призупинилося.

У середньому одна свердловина за рік пробурювала: 1938 р. – 74,16 м; 1939 р. – 65,6 м; 1940 р. – 70,06 м; 1941 р. – 55,45 м; 1942 р. – 50,85 м; 1943 р. – 55,80 м; 1944 р. – 49,35 м (табл. 3).

Таблиця 3

Буріння свердловин у Західній Галичині, 1930–1944 рр. (складено автором)

Рік	Буріння свердловин			У т. ч. пошукових		
	Кількість свердловин		Пробурено, м	Кількість свердловин		Пробурено, м
	У стані буріння	Закінчених		У стані буріння	Закінчених	
1930	184	120	45 392	28	5	7603

1931	170	98	33 133	23	14	4934
1932	149	92	31 462	14	2	2813
1933	172	111	38 981	14	5	4919
1934	198	136	44 153	11	4	2415
1935	241	190	45 100	8	3	3065
1936	270	193	56 571	25	6	6451
1937	356	238	75 028	27	4	7391
1938	402	302	86 331	26	16	7115
1939	351	0	70 440	12	0	3750
1940	353	0	90 220	15	0	4500
1941	309	0	73 770	18	0	5519
1942	239	0	60 175	19	0	7779
1943	294	0	72 417	17	0	5007
1944	172	0	46 164	16	2	7115
Усього:	3860	1480	86 9337	273	61	80 376

Дебіт нафти у родовищах на початку 1930-х рр. цілком задовольняв потреби нафтопереробних заводів, однак з кожним роком він зменшувався. Щорічно з однієї свердловини на початку досліджуваного періоду видобувалося до 93,5 т, на початок війни – близько 80, а на час відступу німецької армії – лише дещо більше 50 т (табл. 4). З чим це було пов'язано – не зрозуміло: зменшення запасів нафти чи воєнні дії?

Таблиця 4

Середня продуктивність свердловин Західної Галичини (складено автором)

Рік	Кількість свердловин	Видобуто нафти, т	Продуктивність однієї свердловини, т
1930	1175	101 751	80,603
1931	1264	118 116	93,466
1932	1325	115 467	91,274
1933	1385	117 845	85,086
1934	1470	118 448	80,502
1935	1552	122 779	79,110
1936	1625	131 038	80,638
1937	1734	140 873	81,241
1938	1804	159 691	88,520
1939	2011	160 416	79,760
1940	2186	148 421	67,890
1941	2291	151 632	66,185
1942	2355	141 139	59,931
1943	2443	142 491	58,326
1944	2202	110 930	50,376
<i>Середнє значення:</i>	<i>1788</i>	<i>132 069</i>	<i>76,193</i>

У нафтогазовій галузі господарства Західної Галичини працювала незначна кількість людей працездатного віку, не говорячи вже про загальну чисельність мешканців цього краю. Так, у 1930–1944 р. у середньому за рік на бурових свердловинах було задіяно лише 4145 працівників, максимум (6193) прийшовся на 1943 р. На кожній буровій працювало досить мало бурильників – у середньому 2,27 працівники, кожен з яких щорічно видобував

34,2 т нафти та пробурював 14,3 м свердловини. Понад 10 % із загального числа працівників становили інженерно-технічні працівники та службовці: 1939 р. – 286; 1940 р. – 233; 1941 р. – 215; 1942 р. – 199; 1943 р. – 270; 1944 р. – 289 (табл. 5).

Таблиця 5

Видобування нафти і буріння свердловин на одного працівника (складено автором)

Рік	Кількість працівників, в т. ч. службовців	Середня кількість працівників на одній свердловині	На одного працівника	
			Видобуто нафти, т	Пробурено свердловин, м
1930	2789	2,37	37	17
1931	2593	2,05	43	13
1932	2639	1,99	44	12
1933	2750	1,98	43	14
1934	2983	2,03	39	15
1935	3190	2,05	38	14
1936	3376	2,08	39	17
1937	3824	2,20	37	19
1938	4103	2,27	39	21
1939	4353	2,16	37	16
1940	6062	2,77	25	14
1941	5670	2,47	27	13
1942	5691	2,42	24	10
1943	6193	2,53	23	12
1944	5955	2,70	18	8
Середнє значення:	4145	2,27	34,2	14,3

Загалом можна констатувати, що видобування нафти та газу в Західній Галичині було рентабельним, затребуваним і перспективним не лише для розвитку економіки, а й для поліпшення соціальної інфраструктури регіону.

Література

1. Бойко Г. Корисні копалини Гуцульщини / Г. Бойко // Історія Гуцульщини. — Львів : Логос, 1999. — Т. IV. — С. 57–61.
2. Геология и полезные ископаемые Западных областей УССР / [под ред. Быховера Н. А]. — Москва–Ленинград : Госгеоліздат, 1941. — С. 376.
3. Глушко В. В. Геология нефтяных и газовых месторождений Украинской ССР / [В. В. Глушко, И. Ф. Клиточенко, В. Н. Крамаренко и др.]. — Москва, 1963. — С. 203, 228–229.
4. Księga adresowa 1929. — Warszawa, 1929. — S. 1465–1549.
5. Statystyka naftowa za lata 1930–1939 i 1939–1944 : Rejony naftowe : Gorlice, Jasło, Krosno, Sanok. — Kraków : Nakładem Centr. Zarządu Przemysłu Paliw Płynnych, 1945. — S. 4–30.

Extraction of oil and gas in Western Galychyna before and during World War II concentrated in counties Horlitse, Jaslo, Krosno and Sanok. The gradual increase in oil production as observed from early 1930 to 1939, gas – to 1942. Then came a slump caused by the hostilities in Galychyna.
 Keywords: Galychyna, Horlitse, Jaslo, Krosno, Sanok, oil, gas.